МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ НАУК
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ДЕРЖАВНА ОБЛАСНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА
В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Zoocenosis–2023

Biodiversity and Role of Animals in Ecosystems

Extended Abstracts. XII International Conference Dedicated to the 105th Anniversary of Oles Honchar Dnipro National University.
Dnipro, Ukraine, 13–15 November 2023

Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах

XII Міжнародна наукова конференція присвячена 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара
Дніпро, Україна, 13–15 листопада 2023 р.

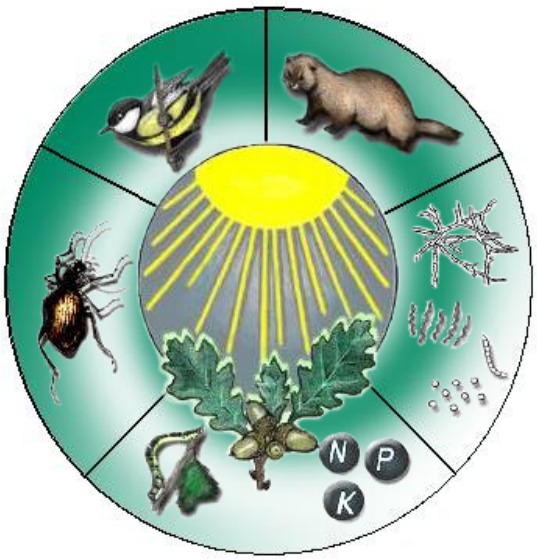

Дніпро
2023

Рецензенти: член-корр. НАНУ, д-р біол. наук, проф. І. Г. Ємельянов
д-р біол. наук, проф. А. Б. Чаплигіна

Б-63 Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах: Матеріали XII Міжнародної наукової конференції присвяченої 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара. – Дніпро: Ліра, 2023. – 63 с.

Представлено матеріали 55 доповідей XII Міжнародної конференції присвяченої 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара з біорізноманіття та функціональної ролі зооценозу у природних і антропогенних екосистемах (м. Дніпро, 13–15 листопада 2023 р.). До збірки увійшли результати польових і лабораторних досліджень окремих елементів зооценозу, ролі тварин у біогеоценозах різних кліматичних зон Євразії. Роботи віддзеркалюють сучасний стан і основні напрями досліджень у галузі функціональної зоології, фундаментальної екології, а також аспекти практичного використання вчення про біорізноманіття в сільському, лісовому та водному господарстві; значну увагу приділено біоіндикації рівня забруднення навколишнього середовища, проблемам створення та функціонування заповідних територій, питанням популяційної екології тварин.

Для наукових співробітників, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів, працівників лісового, водного та сільського господарства.

Б-63 Biodiversity and Role of Animals in Ecosystems: Extended Abstracts. XII International Conference. – Ukraine, Dnipro: Lira, 2023. – 63 p.

The volume includes 55 contributions to the X International Conference on biodiversity and functional role of zoocenosis in natural and anthropogenic ecosystems (13–15th Novemver 2023, Dnipro, Ukraine). Results of field and laboratory experimental research of animals and its role in biogeocenoses of Eurasia's different climatic zones are presented. Papers reflect modern state and general lines of the research in functional zoology, fundamental ecology, application of biodiversity studies in agriculture, forestry, fish industry. Particular attention is paid to bioindication of environmental pollution, problems of establishment and management of reserved areas and of populational ecology.

The book is useful for scientists, lecturers, post-graduate students and undergraduates of higher educational establishments, environmental managers and decision in nature conservation, forestry, fish industry and agriculture.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. біол. наук, доцент Гассо В.Я
д-р біол. наук, професор Ємельянов І.Г.
канд. біол. наук, доцент Маренков О. М
д-р біол. наук, професор Пахомов О.Є.
д-р біол. наук, професор Севериновська О.В.
канд. біол. наук, ст. н. с. Барановський Б.О.
канд. біол. наук, доцент Бригадиренко В.В
д-р біол. наук, професор Гайченко В.А.
д-р біол. наук, п. н. с. Голобородько К.К.
д-р біол. наук, професор Грицан Ю. І.
д-р біол. наук, професор Домніч В. І.
канд. біол. наук, п. н. с. Іванько І. А.
доцент Коломбар Т.М.
д-р біол. наук, професор Кульбачко Ю.Л.
д-р біол. наук, професор Кунах О.М.
д-р біол. наук, професор Нікіфоров В. В
канд. біол. наук, доцент Пономаренко О.Л (вчений секретар конференції)
д-р біол. наук, професор Федоряк М. М
д-р біол. наук, професор Чаплигіна А. Б
канд. біол. наук, доцент Шульман М.В..

ISBN

© Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2023

Сезонна активність стратобіонтних жуків-стафілінід (Staphylinidae, Coleoptera, Insecta) у букових лісах гірського масиву Горган

М. П. Луцька
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила», Івано-Франківськ, Україна, mariana.lutska@ukd.edu.ua

Seasonal activity of stratobiont Rove Beetles (Staphylinidae, Coleoptera, Insecta) in beech forests of the Gorgan mountain massif

M. P. Lutska
Institution of higher education "King Danylo University", Ivano-Frankivsk, Ukraine

Коротконадкрилі жуки (Staphylinidae) є однією із найбільш чисельних родин твердокрилих. На сьогоднішній день вона налічує понад 83 тисячі видів, що адаптувалися до існування на всіх континентах Землі за винятком Антарктиди та окремих Тихоокеанських островів.

Стафіліниди освоїли найрізноманітніші типи субстратів наземних екосистем. Вони трапляються під лісовою підстилкою, мохами, рослинними та тваринними залишками, послідом свійських та домашніх тварин, а також у плодових тілах грибів. У всіх типах субстратів вони виступають активними хижаками, що значною мірою чисельність лісових та сільськогосподарських шкідників. Зазначений аспект підвищує роль аналізованої родини у біогеоценозах, зокрема лісових, та зумовлює необхідність аналізу їхньої сезонної активності.

Метою даного дослідження було встановлення видового різноманіття коротконадкрилих жуків у букових лісах гірського масиву Горгани та встановлення закономірностей їхньої сезонної активності.

Основу роботи становлять власні збори комах проведені впродовж 2018–2020 років у межах стаціонарів, що розміщуються на межі злиття річок Зубрівки та Федоцила висоті 300–800 м над рівнем моря, поблизу населених пунктів Зелена Надвірнянського району, Івано-Франківської області (48°49′ пн. ш.; 24°46′ сх. д.). Збір колекційного матеріалу здійснювався з використанням стандартних ентомологічних методик. Збір колекційного матеріалу здійснювався щорічно з першої декади квітня до третьої жовтня з допомогою пасток Барбера.

У результаті проведених досліджень вдалося виявити представників 53 видів стратобіонтних жуків-хижаків, що належать до 28 родів та 12 підродин. Найбільша частка виявлених видів припадає на підродини Staphylininae, Tachyporinae Oxyteliinae. Інші види розподіляються у межах підродин: Scaphidiinae, Oxytelinae, Scydmaeninae, Piestinae, Oxyporinae, Trichophynae, Piestinae, Olisterinae.

Активність стратобіонтних коротконадкрилих жуків у букових лісах гірського масиву Горган спостерігається з другої декади квітня до першої половини жовтня. Упродовж теплого періоду року можна спостерігати доволі рівномірне чергування зростання та зниження активності комах. Загалом можна виокремити три більш-менш виражені піки активності.

Перший чітко виражений пік активності формується у третій декаді травня та завершується у другій червня. Цей період характеризується значною чисельністю *Tasgius (Rayacheila) bicharicus* Muller, 1825та *Staphylinus caesereus caesereus* Cederh., 1798, що виступають в угрупованнях еудомінантами та *Staphylinus erythropterus erythropterus* Linnaeus., 1758 і *Eusphalerum primulare* Linnaeus., 1758 – представники домінантної групи.

Другий пік активності формується впродовж другої декади липня та завершується досить різким спадом до кінця першої декади серпня. В угрупованнях упродовж цього часу домінують представники видів *Tasgius (Rayacheila) morsitans compressus* Marsham, 1802, *Nudobius lenthus* Gravenhorst, 1806, *Abemus chloropterus* Linnaeus., 1758. Дещо нижча чисельність спостерігається серед представників видів *Stenus carpathicus, Philonthus longicornis, Lordithon lunulatus*.

Третій період зростання активності спостерігається впродовж другої декади вересня і завершується у третій декаді цього ж місяця. У цей час ядро угруповання складають представники видів: *Stenus comma comma* LeConte, 1865, *Staphylinus erythropterus erythropterus* Linnaeus., 1758, *Tachyporus formossus* Matt., 1838

Впродовж всього періоду досліджень найнижчий рівень активності спостерігався серед представників видів: *Lordithon speciosus* (Erichson., 1839), *Lordithon trimaculatus* (Fabricius, 1793), *Sepedophilus testaceus* (Fabricius, 1793), *Stenus geniculatus* Gravenhorst, 1802- представлені кількома екземплярами щорічно.

Аналіз активності комах, що належать до еколого-морфологшічних груп продемонстрував чітке домінування епібіонтів бігаючих, що включають до свого складу підгрупи епібіонти бігаючі стратобіонти та епібіонти бігаючі стратохортобіонти, впродовж усього теплого періоду. Представники класу свердловинників проявляють вищі рівні активності у другій половині літа та на початку осені. У межах зазначеного класу виокремлюються наступні групи: свердловинники бігаючі стратобіонти, міцетобіонти та копробіонти, а також свердловинники риючі стратобіонти і міцетобіонти (характеризуються відносно рівномірною активністю впродовж всього теплого сезону), а також свердловинники риючі копробіонти - проявляють активність лише у літній період. У межах аналізованого типу екосистем трапляються і представники класу криптобіонтів, щоправда ступінь їхньої активності є практично рівномірним впродовж всього сезону.

Аналізтрофічної спеціалізації виявлених видів продемонстрував чітке домінування зоофагів впродовж всього періоду активності. Загалом їхня частка в угрупованні становить приблизно 81 %. Тут спостерігається чітке зростання активності зоо-сапрофагів та зооміцетофагів з весняного по осінній періоди. Разом із тим спостерігається рівномірна чисельність нематофагів та міцетофагів впродовж весняного та літнього періодів із деяким зниженням їхньої частки восени.

Дослідження активності комах з уражуванням їхніх життєвих стратегій продемонстрували значні коливання чисельності різних груп впродовж аналізованого часу. Так, експлеренти проявляють вищі ступені активності у другій половині весняного періоду і впродовж літа із різким зниженням чисельності в осінній період. Чисельність віолентів та патієнтів знижується у 1,5–2 рази з весни до осені. Єдина група, що характеризується відносні рівномірною активністю впродовж всього року – патієнтно-експлерентна.

Очевидно, що для більш точного розуміння активності стратобіонтних жуків-хижаків необхідно продовжити відстаження їхньої активності із урахуванням абіотичних чинників, що змінюються у залежності від року, проте отримані результати свідчать про наявність добре сформованих закономірностей активності стафілінід у аналізованій екосистемі.

Угруповання ґрунтово-підстилкових твердокрилих збережених та трансформованих лучно-степових оселищ національного природного парку «Кременецькі гори»

І. Я. Ляшук*, А. М. Заморока**

**Національний природний парк «Кременецькі гори», dovganyuk_iryna@ukr.net*

***Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, andrew.zamoroka@pnu.edu.ua*

The soil beetles communities of the preserved and transformed meadow-steppe habitats of the National Nature Park «Kremenetsky Hory»

I. Ya. Liashuk*, A. M. Zamoroka**

**National Nature Park «Kremenetsky Hory», Kremenets, Ukraine*

***Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Лучно-степові оселища національного природного парку «Кременецькі гори» (далі Парк) до середини XX століття займали значні площі, проте згодом в результаті їх заліснення та розорювання залишилися лише невеликі фрагменти на вершинах гір чи важкодоступних схилах. Ділянки з лучно-степовою рослинністю характеризуються високим показником раритетності, тут зростають *Adonis vernalis* L., 1753, *Pulsatilla grandis* Wender., 1830, *Stipa*